

Вікторія Черевченко
(Умань, Україна)
e-mail: olexa0128@gmail.com

ТИПОЛОГІЧНО-ГЕНЕТИЧНИЙ ВПЛИВ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ВЕРГІЛІЯ НА ЄВРОПЕЙСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ

У статті проаналізовано типологічно-генетичний вплив порівняно невеликої за обсягом літературної спадщини Вергілія на розвиток європейської літератури. Це пояснюється особливим авторитетом поета і в античні часи, і в середні віки, коли в ньому помилково вбачали предтечу християнства. Сюжети, образи, ідеї Вергілієвих творів неодноразово використовували поети та письменники наступних культурно-історичних епох.

Ключові слова: Вергілій, типологічно-генетичний вплив, пародія, травестія, бурлеск.

Черевченко В. Типологически-генетическое влияние творческого наследия Вергилия на европейскую литературу.

В статье идет речь о типолого-генетическом влиянии сравнительно небольшого по объему литературного наследия Вергилия на развитие европейской литературы. Это объясняется особенным авторитетом поэта и в античную эпоху, и в средние века, когда в нем ошибочно видели предтечу христианства. Сюжеты, образы, идеи Вергилиевых произведений неоднократно использовались поэтами и писателями последующих культурно-исторических эпох.

Ключевые слова: Вергилий, типолого-генетическое влияние, пародия, травестия, бурлеск.

Cherevchenko V. Typical and genetic effects of Vergiliu's heritage on the European literature.

The article is about the typical and genetic effects on Vergiliu's heritage on the development of the European literature. This fact can be explained by the authoritative position of the poet both in ancient times and in the Middle Ages, at the time when Vergilius was considered to be a precursor of Christianity. Plots, characters, ideas presented in his compositions. These acquisition were adopted by lots of writers in forthcoming historic and cultural epochs.

Keywords: Vergilius, typical and genetic effect, parody, travesty, burlesque.

В історію світової літератури ідеолог «золотої доби» Августа Публій Вергілій Марон увійшов як автор ліричних збірок поезій «Буколіки» (42–39 рр. до н. е.) – пісні волопасів (пастухів); «Георгіки» (37–30 рр. до н. е.) – землеробські вірші, а також героїчної поеми «Енеїда» (29–19 рр. до н. е.). Сучасники (Горацій, Овідій, Проперцій) схвально оцінювали Вергілієві твори, його самого ж італійці шанували за життя, а поема «Енеїда» була найулюбленішою книгою шкільної молоді.

Критика XIX ст., відзначаючи високу майстерність Вергілія, його стиль, негативно ставилася до його риторичної патетики, ідеалізації життя і абстрактності окремих образів. Дослідження початку XX ст. виявили ступінь оригінальності Вергілія, показали безпідставність абстрактного порівняння його з Гомером. Серед сучасних дослідників творчості Вергілія назвемо А. В. Градовського, Ю. І. Ковбасенка, Ф. І. Прокаєва, Л. П. Скорини та ін. Проте історіографія питання змушує констатувати, що недостатньо з'ясованою залишається проблема генетичних і типологічних зв'язків творчого доробку митця з європейським і вітчизняним літературно-художнім процесом. Саме цим і зумовлена **актуальність** нашої статті.

Об'єкт дослідження – поетична творчість Вергілія, її переклади, бурлескно-травестійні твори європейських та вітчизняних майстрів слова.

Предмет дослідження – художньо-естетична система Вергілія, її вплив на розвиток європейського і вітчизняного літературного процесу.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі історико-літературного та порівняльно-історичного методів показати значення творчого доробку Вергілія у європейському та вітчизняному літературному процесі. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- осмислення еволюції переказів та наслідувань творів Вергілія у європейській літературі;

- дослідження генетичних і типологічних зв'язків оригінальної поетичної творчості митця з літературно-художнім доробком європейських майстрів.

Найвидатніший класик римської літератури Публій Вергілій Марон (70–19 рр. до н. е.) мав величезний вплив на європейську літературу. Світогляд й естетичні погляди Вергілія формувалися під помітним впливом філософії Епікура в її трактуванні римськими епікурейцями (Сіроном, Філодемом, Лукрецієм), а головними його наставниками в поезії були Феокрит і Катулл. Вергілій ставився до літературної праці надзвичайно серйозно, старанно шліфував кожний рядок своїх поетичних творів, свідомо прагнучи їхньої художньої довершеності, цілком розуміючи відповідальність справжнього поета перед народом.

У середні віки твори Вергілія переписували й читали в монастирях. Особливої популярності набула четверта еклога Вергілієвих «Буколік», присвячених консулу Азінію Полліону. Християнське Середньовіччя вбачало у ній пророцтво про народження Ісуса Христа, а самого Вергілія вважало святим. На думку святого Августина, середньовічної церкви і Данте, та навіть і Віктора Гюго, Вергілій за сорок років до нашої ери провіщає пришествя Ісуса Христа. Сучасна філологія припускає різні тлумачення цього образу-символу.

У XII ст. надзвичайної популярності набули анонімний французький твір «Роман про Енея» та куртуазний роман німецького поета Г. Фельдеке «Енеїда». (У цей період виявляється тенденція ознайомити французьке суспільство з античними легендами і творами античних авторів). У кожному з цих творів зроблено спробу пристосувати античний матеріал до духу феодальної епохи і куртуазних смаків, що формувалися. Середньовіччя не відчувало тієї історичної дистанції, яка відділяла його від давніх часів. Античні події, сказання, твори переосмислювалися під кутом зору феодально-лицарської ідеології та буття. Герої і персонажі стародавніх часів у лицарському епосі переносились у феодальне оточення і виступали вже в ролі зразкових лицарів.

«Роман про Енея» (бл. 1160 р.) анонімного автора виник, мабуть, в Нормандії і є переказом «Енеїди» Вергілія. Дослідники вважають «Енея» важливою віхою у розвитку куртуазної літератури, що знаменує перехід від історичного до любовного роману. У романі розповідається не тільки про Енея-вождя та його народ – велика увага приділяється і любовним проблемам. У трактуванні цього питання відчувається вплив творчості Овідія, інтерес до якого у Франції посилювався у другій половині XII ст. Автор запозичив у Овідія його ідею кохання – хвороби, фатуму і широко розгортає їх у творі. Так, Дідона відчуває нездоланий потяг до Енея, який невблаганно веде її до загибелі. Страждає і царівна Лавінія. Її любов до Енея розгортається у велику повість, яка дає авторові змогу показати тонкощі куртуазного кохання. Любовні муки не обійшли й Енея; його почуття до юної Лавінії здатні оновити душу цього суворого і бувалого чоловіка. Роман відрізняється від інших творів цього циклу фабульною чіткістю, концентрацією дії навколо одного героя, а також новаторськими стильовими засобами при описі душевних переживань. Високий рівень художньої майстерності французького поета зробив «Енея» взірцем для наступних романтиків.

У Німеччині творцем першого куртуазного роману був мінезингер Генріх фон Фельдеке, автор «Енеїди» – вільного поетичного перекладу анонімного «Роману про Енея». Основну увагу у творі, що характерно для куртуазного роману, зосереджено на історії любові Енея та Дідони.

Данте у своїй «Божественній комедії» обрав Вергілія порадником, проводирем по «Пеклу». Його поема написана у формі видіння, поширеного в релігійній літературі середніх віків. Твори цього жанру становлять описи мандрівок у «потойбічному» світі, виповнені алегоричним змістом. Звичайно потойбічний світ наділявся рисами земного життя й зображав шлях людини до морального вдосконалення. При всій складній системі ідей, алегоризмі й символічності, схоластичних і теологічних абстракціях поемі Данте властиві реалістичність,

матеріальна виразність, конкретність образів і водночас заглибленість у внутрішній світ людини.

Сюжетна канва «Комедії» цілком відповідає поширеному на той час уявленню про історію людської душі. Данте заблукав у темному лісі й уже знемагав під тягарем пристрастей і пороків, які з'являлися в образах пантери, лева і вовчиці. На допомогу йому прийшов Вергілій. Він показав поетові дорогу з лісу, повів за собою через пекло і чистилище. А далі Данте в супроводі Беатріче у сяйві світла підноситься в рай. Увесь зміст алегоричний. Данте є втіленням душі, Вергілій – розуму, Беатріче – найвищої мудрості; подорож по загробному світу означає шлях душі до спасіння, пекло – це символ зла, рай – добра й доброчесності, чистилище – переходу від одного стану до другого. Вергілія поет шанує як провісника ідеї світової держави, уособлення розуму.

Невмируща цінність «Божественної комедії» полягає в неповторному художньому вираженні ідей складної і суперечливої перехідної доби. На цей величний задум особливий вплив мала «Енеїда» Вергілія з її гострополітичним звучанням, містичними тенденціями, поєднанням реального й міфологічного змісту. Разом з тим Данте наслідує середньовічну літературну традицію, невід'ємну від теологічного світогляду.

В епоху Відродження до творчих ідей Вергілія зверталися Ф. Петрарка (поема «Африка»), Т. Тассо («Визволений Єрусалим»), Ронсар («Франсіада»), Камоенс («Лузіади»), що було зумовлено не тільки реальною величиною давньоримської культури й державності, а передусім негативним ставленням до форм сучасних йому соціальних відносин. «З найбільшою пристрастю віддався я, – писав Ф. Петрарка, – серед усього іншого, вивченню давнини, бо час, коли я жив, завжди був мені не до душі, і якби ж на перешкоді тому не стала моя прихильність до тих, кого я любив, я завжди хотів би бути народженим в іншу добу і, щоб забути про сучасність, я постійно намагався жити душею в інші епохи», – писав він у «Листі до нащадків» [3, с. 198].

За незавершену поему «Африка», у якій він, наслідуючи «Енеїду» Вергілія, оспівав подвиги знаменитого полководця Сціпіона Африканського – переможця Карфагену, Петрарку в 1341 році в Римі було увінчано лавровим вінком. Протягом усього свого життя (як справжній патріот) поет мріяв про возз'єднання Італії, вірячи, що в такому разі вона матиме змогу повернути собі блиск та велич Римської імперії. У своїй відомій канзоні «О, моя Італіє!» він гнівно засудив римських пап та князів, які розорюють країну кривавими міжусобицями. У 1346–1348 рр. ним була написана «Буколічна пісня» – збірка з 12 еклог, витриманих у традиціях «Буколік» Вергілія.

Помітний вплив творчості римського класика на поетичний доробок найбільшого лірика французького Відродження П. де Ронсара (1524–1585) – визнаного голови літературного об'єднання «Плеяда». Приділяючи велику увагу національно-патріотичній тематиці, оспівуючи в дусі Гомера, Піндара й Вергілія знаменитих полководців та державних діячів Франції, він залишався насамперед високим ліриком, співцем любові, світлої та натхненної, котра облагороджує людину, активізує кращі якості її душі. Ронсар – один з найбільших майстрів інтимної лірики у світовій поезії. Провідними рисами його лірики були її здоровий, життєстверджуючий дух, її повнокровна життєрадісність, органічно пов'язана із запереченням руйнації й смерті, яку Ронсар уявляє собі швидше в античних образах, ніж у дусі християнського віровчення.

Значною мірою творчим впливом Вергілія позначено поетичний доробок найбільшого національного поета Португалії Л. де Камоенса (бл. 1524–1580), автора знаменитої поеми «Лузіади» (1572). В основі сюжету твору – поетична розповідь про плавання Васко да Гама, який у 1498 р. відкрив морський шлях до Індії. Поема містить багато справжніх історичних фактів та відомостей, географічних та етнографічних описів, поданих, за прикладом античних епопей, зокрема «Енеїди» Вергілія, у міфологічному обрамленні. Після урочистого вступу про славі діяння португальських мореплавців поет переходить до безпосередньої розповіді. У той час, як португальський флот під керівництвом Васко да Гама наближається до Індії, олімпійські боги радяться про те, як їм поводитися. Вакх (давній володар Індії) робить усе для загибелі прибулих, але на їхній захист стає Венера, а слідом за нею і її чоловік Марс. Ще до прибуття флотилії в Індію Вакх усіляко намагається спровокувати загибель португальців, але кожного разу Венера запобігає всім його підступам. Нарешті Гама із супутниками потрапляє на східне узбережжя Африки до доброго царя Мелінди. Далі в чотирьох розділах (піснях III–VII) сам Васко да Гама розповідає про найважливіші події з історії Португалії та про своє попереднє плавання вздовж берегів Африки. Завершується поема авторським зверненням до короля Себастьяна й пророкуванням йому великих перемог.

Теоретико-філософським узагальненням ідей Ренесансу стали «Досліди» М. Монтеня. Назву твору Монтеня зумовлено головною особливістю великого філософа, який у всіх своїх тезах і висновках виходив насамперед з досвіду особистих спостережень над навколишньою дійсністю. Філософська система Монтеня – це вільні погляди, засновані на життєвій практиці, на самостійному мисленні і на звіті про пережите, частково на довгому активному вивченні давніх письменників. Так, у розділі 4 (Про книги) він зазначав, що «Вергілій, Лукрецій, Катулл, Горацій посідали перше місце серед поетів, особливо Вергілій зі своїми

«Георгіками», які є найдовідженішими із поетичних творів...» [3, с. 356]. «Досліди» являють собою конгломерат усіляких нотаток і роздумів, підкріплених посиланнями й цитатами, й водночас – це мемуари і своєрідний щоденник. Проте у цьому, здавалося б, аморфному матеріалі викладено чітку й завершену концепцію, навіть широку систему вільнодумства й гуманістичного скептицизму.

Учення Монтеня сприймається як утвердження животворної сили розуму й вищої цінності людської особистості; як гуманістичний протест проти мертвої схоластики й церковної ортодоксії, проти забобонів і фанатизму, що розділяють людей та калічать їхні долі, проти жорстокості й цинізму католиків і гугенотів, які буквально залили кров'ю всю Францію, проти свавілля й деспотизму феодальної анархії й королівської влади.

Загальнопоетичну характеристику «золотого віку» і творчості Вергілія знаходимо у літературі XVII–XVIII ст. (Мільтон, Буало, Расін, Вольтер, Клопшток), зокрема у «Думках про філософію історії людства» (1785) Йоганна Готфріда Гердера.

Згадуючи «золотий вік» римської літератури, який припадає на життя й діяльність Вергілія, теоретик мистецтва говорить про загарбницькі війни в історії Римської держави й зазначає: «Щоб окупити «Енеїду» Вергілія, лагідну музу Горація і його витончені епістоли, повинні були спершу пролитися потоки римської крові, треба було підкорити безліч народів і держав. То чи ці розкішні плоди вимученого «золотого віку» варті такої ціни?» [5, с. 297]. Напевно дати однозначну відповідь на поставлене питання неможливо. Зрозуміло одне, що йдеться про взаємини поета з державою, про Вергілія – виконавця імператорського замовлення, а значить, Вергілія як офіційного поета. Славу Вергілія теоретично утвердив у своїй «Поетиці» (1861) Ю. Ц. Скалігер.

Значною мірою з творчістю Вергілія пов'язана література сентименталізму з її проголошенням культу почуттів. Поети-сентименталісти готові впливати на душі своїх читачів, прославляючи життя на лоні природи, змальовуючи загибель міської цивілізації. Найбільш характерний герой поезії сентименталістів – людина, близька до природи, її захоплений шанувальник. Показовою в цьому аспекті є поема в 4 частинах Дж. Томсона «Пори року».

Опираючись на «Георгіки» Вергілія як на зразок, Томсон створює оригінальний твір, у якому разом із класичними традиціями надзвичайно сильні тенденції сентименталізму. Людські почуття виникають тільки в тісному спілкуванні з природою, саме вона стає центром поеми, своєю досконалістю розвиваючи почуття та емоції. Людина в розумінні Томсона – невід'ємна частина природи, її втілення, а почуття, які вона відчуває, навіяні у процесі спілкування зі світом полів, лісів і гір. Твір Томсона за

своїм жанром – описова поема, головний зміст якої – змалювання природи в різні пори року, з якими безпосередньо пов'язане життя людей, нелегка селянська праця. Кожна пора року детально змальована, характерна риса поеми – її патріотизм. Незважаючи на узагальненість образів, у творі показано картини саме англійської природи, в ній прославляється англійське селянство.

Певні паралелі з творами Вергілія спостерігаємо в поемі Вольтера «Генріада» (1728). Вона оспівувала Генріха IV, який для філософа був утіленням ідеї монарха-просвітителя, прихильника віротерпимості. У поемі зображена епоха релігійних воєн у Франції (кінець XVI ст.). Один із найбільш вражаючих епізодів – змалювання Варфоломійської ночі, про яку Генріх розповідає англійській королеві Єлизаветі. Сама поїздка Генріха до Англії – вільний вимисел. Цей епізод був потрібен Вольтеру для того, щоб показати державний устрій Англії, релігійну терпимість у країні.

Іншим прикладом «актуалізації» історичного матеріалу може слугувати «пророчий сон» Генріха (традиційний мотив епічної поеми), у якому святий Людовік розповідає історію Франції та її майбутнє при спадкоємцях Генріха – Людовіку XIII та Людовіку XIV. Цю «актуалізацію» Вольтер намагався поєднати з канонічними правилами побудови класичної епопеї: наслідуючи Гомера та Вергілія, він вводить традиційні сюжети і мотиви (бурю на морі, любовний епізод у палаці красуні Габрієли д'Естре, в обіймах якої Генріх мало не забуває про свою високу місію). У раціоналістичному дусі Вольтер прагне переосмислити і «верхній пласт» дійових осіб – замість античних богів, які втручаються в долю людей, він вводить алегоричні фігури Фанатизму, Розбрату, Поголову. Однак таке переосмислення поетичної системи, що склалася в інших умовах, на іншому матеріалі, було непереконливим – актуальний зміст постійно обмежувався усталеною формою, тому «Генріада» в подальшому втратила своє поетичне звучання.

Сповнений пошани до Вергілія Гегель («Естетика»), проте, підкреслює вторинний характер його творчості. Суворіше за Гегеля критикує Вергілія Шеллінг у своїй «Філософії мистецтва». У XVIII ст. в Англії та Німеччині з'являються теоретичні праці, спрямовані проти надмірного культу автора «Енеїди»: перевагу віддавали Гомерові (англійський поет О. Поп у передмові до свого перекладу «Іліади» (1714), німецький теоретик мистецтва Г. Е. Лессінг у трактаті «Лаокоон» (1766)).

З «Енеїдою» Вергілія дослідники пов'язують таке знаменне явище у світовій літературі, як пародіювання: *пародія* – «жартівлива переробка» – жанр сатиричної і гумористичної літератури, заснований на перебільшено комічному наслідуванні твору якогось автора або літературного напрямку. Починаючи з II пол. XVII ст., з часів панування в мистецтві і літературі

окремих країн стилю бароко, західноєвропейські письменники пишуть перші пародії на класичні твори, так звані *травестії* – «переодягати, пародіювати» – вид гумористичної поезії, близький до пародії та *бурлески* – «жартівливий» – гумористична поезія, комічний ефект у якій досягається тим, що героїчний зміст викладається в нарочито пародійному тоні або тим, що про буденне говорить піднесено.

В Італії та Франції у цей період з'являються перші пародії «Енеїди»: «Перелицьована «Енеїда» Дж.-Б. Лаллі (1633), «Любов Енея і Дідони» А. Фюрет'єра (1649), «Перелицьований Вергілій» П. Скарона (1648–1653). В Іспанії відомими були пародії про любов Енея і Дідони: «Дідона і Еней» Гонзалеса де ла Рігери, «Різні поезії великих талантів» А. Саласа Барбадільйо. В Україні знайомство з творчістю римського поета почалося в XVII ст., проте безпосереднє сприйняття Вергілія починається з травестійних переробок у XVIII ст. Першою спробою інтерпретації вергілієвого тексту українським словом дослідники (Л. П. Скорина) називають переклади «Буколік» (1767–1776 рр.) колишнім вихованцем Києво-Могилянської академії А. К. Лобисевичем. Першими спробами перекладу Вергілія українською мовою були «перелицювання» українського поета і філософа Г. Сковороди.

Відомими бурлескно-травестійними творами в Німеччині були травестія «Енеїди» Й.-Г. Шмідта та «Вергілієва «Енеїда», або «Пригоди благочестивого героя Енея» австрійського поета А. Блюмауера (1784). У Росії успіхом користувалися «Вергилиева «Энеида», вывороченная наизнанку» М. Осипова (1791–1796), «Окончание Вергилиевой «Энеиды», вывороченой наизнанку» О. Котельницького (1802–1808). Приблизно між 1816 р. і 1826 р. білорус В. П. Ровінський написав «Енеїду навиворіт». У I пол. XIX ст. відомою є польська перелицьована «Енеїда» Фердінанда Хотомського. 1896 року з'явилася російська травестія «Юмористическая Энеида» І. Бойчевського. Проте найкращим зразком травестії, її неперевершеним взірцем стала «Вергилиева «Энеида», на малороссийский язык переложенная» (1798) І. Котляревського. Цей твір започаткував нову українську літературу.

Вихід у світ «Енеїди» став епохальним явищем в історії української культури, визначною подією в духовному житті народу. З'явилася книга, що ставила ряд важливих суспільних та естетичних проблем. В основу її І. П. Котляревський поклав сюжет класичної поеми «Енеїда» римського поета Вергілія, написавши самобутній, оригінальний твір.

І. Котляревський запозичив в античного автора лише сюжетну канву твору (маємо на увазі поему Вергілія «Енеїда»), проте зміг реалізувати зовсім іншу мету: показати у своєму травестійному за формою творі побут і звичаї різних верств українського суспільства другої половини XVIII ст. з їхнім неповторним національним колоритом.

Дослідники, зокрема Л. Масенко, неодноразово вказували підпорядкованість мовностильових засобів «Енеїди» Котляревського вимогам бурлескно-трагедійного жанру [7, с. 134–139] як різновиду українського класицизму, що сприяло активному використанню народної мови. У лексиці «Енеїди» І. Котляревського стилістично поєдналася значна кількість загальноживаних національно-забарвлених слів та елементів високого стилю, що асоціювалися передусім з античністю, яка «приходила на Україну вже після примирення її з християнством, у формах барокового християнсько-міфологічного синтезу» [10, с. 243].

Акцентуємо, що Вергілієва «Енеїда» – поема героїчна: в ній оспівувано подвиги мужніх троянців, освячувалася влада цезарів і утверджувалося «божественне» походження римських імператорів. Використовуючи фабульну канву Вергілієвої поеми, І. П. Котляревський вивернув «навиворіт» оригінал, переосмислив його патетичну тему в підкреслено зниженому плані, дав йому нове своєрідне наповнення. Велична Вергілієва епопея під пером українського поета перетворилася на веселу, бурлескно розповідь, вражаючу своєю дотепністю, витонченістю спостережень у зображенні українського побуту другої половини XVIII ст.

Критика XIX ст., підкреслюючи високу майстерність Вергілія, його стиль, негативно ставилася до його риторичної патетики, ідеалізації життя та абстрактності окремих образів. В. Белінський навіть назвав поета «лицеміром».

Схвально відгукнувся на «Енеїду» М. О. Добролюбов (у рецензії на переклад «Енеїди», виконаний І. Шершеневичем). В. Гюго називав Вергілія своїм «божественним учителем» (переклав уривки з «Георгік» і «Енеїди»). Французький поет початку XIX століття Мільвуа у вірші «Останні хвилини Вергілія» переповідає нову легенду про поета: старий раб, виконуючи останню волю Вергілія, має намір спалити «Енеїду», але тричі розпалює вогнище і тричі вогонь гасне. За волею богів поема була збережена.

Тоді ж через посередництво російської мови й літератури твори Вергілія входять в Україну. Так, 1816 р. в «Украинском вестнике» з'являється переклад російською мовою П. Куницького «Орфей і Еврідіка» з «Георгік». У середині XIX ст. творчість Вергілія засвоюється інтенсивніше. Український поет С. Руданський у 1869 р. перекладає 1 пісню «Енеїди» Вергілія, надмірно українізувавши текст. Уявлення українських читачів про Вергілія доповнює і поглиблює своїми коментарями і перекладами І. Франко. 1882 р. Франко редагує збірку перекладів маловідомого поета-перекладача Осипа Шухевича, 1883 р. виходить книга «Переводы и подражания Осипа Шухевича», яка містить «Георгіки» і 2 «Буколіки» Вергілія. 1850 р. вийшов переклад початку

другої книги «Енеїди» Гр. Бондаренка (галицького письменника середини ХІХ ст. Григорія Бондаря).

У ХХ століття інтерес до творчості римського поета проявився в науково-літературних студіях видатного французького поета П. Клоделя, французького поета П. Валері, італійця Д. Кардуччі, визнаного модерніста англійця Т. Еліота. В оцінці «Енеїди» Вергілія Т. Еліот констатував наступне: «Витворює він тут своєрідний ідеал Риму й імперії взагалі, ідеал в історії не реалізований, але, в розумінні Вергілія, цілком шляхетний».

Австрійський письменник Герман Брох у своєму романі «Смерть Вергілія» (1941) в уста вмираючого поета вкладає такі слова: «Енеїда» нічого не варта... без правди... нічого, лише красивість... Я вихваляв, а не описував – у цьому полягала помилка... Нічого несправжнього не повинно лишитись. Не вдалося, все знову повзло в літературність, ковзаючи по поверхні буття... Безсмертна лише чистота серця. Я думав, то дійсність, а то тільки красивість» [2, с. 26–27]. Стійким прихильником античного світогляду зображує Вергілія в «Острові пінгвінів» А. Франс.

Засвоєння українською літературою творчості Вергілія у ХХ ст. пов'язане з іменами І. Стешенка, М. Зерова, А. Білецького, М. Білика. Так, І. Стешенко переклав майже половину пісень «Енеїди», М. Зеров – I та IV еклоги «Буколік», уривки з «Георгік», зробив повний переклад «Енеїди», відомий його сонет «Вергілій». Частину четвертої книги «Енеїди» («Кохання Дідони») переклав А. О. Білецький. У 1972 р вийшов повний переклад «Енеїди» Вергілія, здійснений М. Біликом та відредагований Борисом Теном.

Таким чином, письменники Європи пізніших часів виявляли надзвичайно великий інтерес до творчості Вергілія. Його твори були зразком для літератур різних європейських країн. Християнське Середньовіччя вбачало у четвертій еклізі «Буколік» пророцтво про народження Ісуса Христа, а самого Вергілія вважало святим, що дало підставу для різних тлумачень цього образу-символу. Його «Енеїда» мала безпосередній вплив на твори «Звільнений Єрусалим» італійського поета Т. Тассо, поему «Лузіади» португальського поета Л. Камоенса. Данте уславив його у своїй «Божественній комедії» як символ земної мудрості. Вольтер вважав найбільшою із заслуг Гомера те, що його наслідував Вергілій. У ХІХ – ХХ ст. мистецтвом Вергілія захоплювалося чимало письменників – від Віктора Гюго до Анатолія Франса.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антична література. Хрестоматія / упорядник А. І. Білецький. – К. : Рад. школа, 1968. – 612 с.
2. Градовський, А. В. «Безсмертна лише чистота серця...». «Енеїда» Вергілія й однойменна поема І. Котляревського. 9 клас / А. В. Градовський // Зарубіжна

- література в навчальних закладах. – 1997. – № 8. – С. 21–27.
3. Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження : навч. посібник / Ф. І. Прокаєв, Б. В. Кучинський, Ю. Л. Булаховська, І. В. Долганов. – К. : Вища школа, 1994. – 406 с.
 4. История всемирной литературы : в 9 т. – М. : Наука, 1983. – Т. 1. – 478 с.
 5. История зарубежной литературы XVIII века : учеб. для филол. спец. вузов / З. И. Плавский, А. В. Белобратов, Е. М. Апенко и др. – М. : Высшая школа, 1991. – 335 с.
 6. Кобів, Й. Вергілій і його епічна поема / Й. Кобів // Публій Вергілій Марон. Енеїда. – К. : Дніпро, 1972. – С. 5–20.
 7. Масенко, Л. Т. Бурлеск і початки нової української літературної мови / Л. Т. Масенко // Жанри і стилі в історії української літературної мови. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 134–145.
 8. Скорина, Л. П. Вергілій в українській літературі / Л. П. Скорина // Іноземна філологія. – Вип. 85. – Львів, 1987. – С. 99–105.
 9. Тарасова, Н. Вергілій – найвидатніший давньоримський поет. «Буколіки» / Н. Тарасова // Зарубіжна література. – 2000. – № 8. – С. 41–45.
 10. Чижевський, Д. І. Історія української літератури (від початків до доби реалізму) / Д. І. Чижевський. – Тернопіль : МПП «Презент», за участю ТОВ «Феміна», 1994. – 440 с.

Стаття надійшла 25.09.2016 року